

УДК 658(042)

Надія Богомолова

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто сутність і зміст категорії фінансових важелів та представлено їх вплив на систему формування показників діяльності підприємств. Визначені напрями щодо вдосконалення фінансового механізму функціонування та розвитку підприємства.

Ключові слова: фінансові важелі, фінансовий механізм, прибуток, податки, амортизаційна політика, соціальне страхування, фінансовий стан.

В статье рассмотрены сущность и содержание категории финансовые рычаги и охарактеризовано их влияние на систему формирования показателей деятельности предприятий. Определены направления усовершенствования финансового механизма и развития предприятия.

Ключевые слова: финансовые рычаги, финансовый механизм, прибыль, налоги, амортизационная политика, социальное страхование, финансовое состояние.

The article considered essence and content of the categories of financial levers and are presented their impact on the system formation of activity indicators enterprises. The revealed the directions of improving the financial mechanism of the functioning and development of the enterprise.

Keywords: financial levers, financial mechanism, profit, taxes, depreciation policy, social insurance, financial position.

Постановка проблеми. Від ефективності діяльності та фінансового стану підприємств різних галузей економіки залежить не тільки ефективне формування фінансових ресурсів держави та результативність проведення системних реформ, а й гармонійний економічний розвиток всіх учасників ринкового простору. Водночас, прибутковість та ефективність підприємств знаходяться під впливом чисельних важелів, у тому числі й фінансового характеру.

Фінансові важелі є ключовою складовою фінансового механізму, ядром якого має бути співпадіння фінансово-економічних інтересів безпосередньо підприємств, держави та клієнтури. Дослідження фінансових важелів як ключового елементу фінансового механізму підприємства сприятиме формуванню засад сталого розвитку економічного сектору в цілому та всіх суб'єктів господарювання, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у розвиток методологічних положень фінансових категорій внесли Бланк І.О., Баканов М.І., Костирко Л.А., Опарін В.М., Поддєрьогін А.М., Шеремет А.Д. та ін. [1, 2, 8, 14]. Дослідження різнопланових аспектів впливу фінансових важелів стало предметом наукового пошуку таких вчених, як: Галушко О.С., Елецких С.Я., Комарова І.В., Сунцова О.О., Чернодубова Е.В. та ін. [4-7, 9, 12].

© Богомолова Н. І., 2014

Між тим, незважаючи на важливість та обґрунтованість результатів публікацій дослідників, методологічні аспекти формування та використання фінансових важелів в системі результативності та ефективності діяльності підприємств досліджені недостатньою мірою. Категорія фінансових важелів, її сутність та змістове наповнення представляє науковий та практичний інтерес у світлі формування методологічного інструментарію підвищення ефективності суб'єктів господарювання.

Метою даної статті є обґрунтування особливої ролі фінансових важелів у формуванні показників та кінцевих результатів діяльності підприємств, а також висвітлення особливостей удосконалення їх фінансового механізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові важелі у загальному значенні представляють собою певну форму фінансово-економічних відносин, що становлять основу фінансового механізму підприємства (чи іншого економічного суб'єкта) та характеризують матеріальний вплив на економічні інтереси учасників ринкового простору. Фінансові важелі прямо чи опосередковано змінюють економічний процес внаслідок чого відбуваються зрушення стимулюючого або, навпаки, стримуючого характеру та формуються умови та принципи функціонування й розвитку підприємства.

Фінансові важелі є системою фінансових показників, через які здійснюється вплив на господарську діяльність підприємства. При цьому дослідники найчастіше виділяють такі фінансові важелі як: прибуток та методи його формування, податкова, амортизаційна та облікова політика, система соціального страхування (в частині соціальних відрахувань) та інші страхові платежі, ціноутворення та фінансові санкції, орендна плата, інвестиції, кредити та відсоткові ставки за позиками тощо.

В той же час Чернодубова Е.В. [12] в якості фінансових важелів розглядає податкову, інноваційну, інвестиційну, дивідендну та кредитну політику, що також входять в структуру фінансового механізму, а Комарова І.В. [7] до низки фінансових важелів відносить встановлення державних дотацій, забезпечення фінансової підтримки, надання субсидій і пріоритетності державної підтримки, недопущення непродуктивних бюджетних втрат, опрацювання ефективного інструментарію оподаткування та ін.

Важливо те, що фінансові важелі в структурі фінансового механізму відіграють регулюючу роль балансування фінансово-економічних інтересів учасників певних ринкових операцій. Розглянемо це на прикладі ринку транспортних послуг.

На ринку транспортних послуг відбувається взаємодія трьох основних груп суб'єктів: клієнтів, перевізників та держави, їх фінансово-економічні інтереси виникають та динамічно розвиваються в процесі реалізації транспортної продукції [3]. Інтереси клієнтури полягають в прагненні отримати за привабливими тарифами транспортні послуги високої якості, важливим є і швидкій обіг всіх видів ресурсів, що дозволяє оптимізувати виробничо-економічну діяльність підприємств та надає можливість перерозподілу вивільненого продуктивного часу на інші види діяльності. До інтересів держави відноситься наповнення державного бюджету, забезпечення стабільності функціонування та збалансований розвиток ринку транспортних послуг за рахунок законодавчого, тарифного та інших видів регулювання, реалізація потреб суспільства – формування іміджу високотехнологічної країни, підвищення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку, створення нових робочих місць, тощо. Перевізник зацікавлений у отриманні високого рівня прибутку. Крім того, слід враховувати й інтереси інших суб'єктів – сторонніх інвесторів, конкурентів, постачальників ресурсів та ін.

Фінансові важелі здійснюють потужний вплив на функціонування фінансового механізму шляхом стимулювання зацікавленості клієнтури в продукції, поглибленні економічних відносин між сторонами завдяки реалізації їх матеріальних інтересів, стимулюванні розвитку галузей економіки за рахунок випереджуючого розвитку базових галузей та підприємств, що в цілому зумовлює зростання ефективності та подальший розвиток підприємства.

В цілому розвиток фінансового механізму забезпечується за рахунок подолання розриву між фінансово-економічними інтересами учасників, що здебільшого забезпечується державним регулюванням ринкового простору. До інструментів гармонізації інтересів на державному рівні відносяться такі фінансові важелі як податкова, фінансово-кредитна та амортизаційна політика. В той же час удосконалення системи ціноутворення має бути спрямоване на гармонізацію витрат споживачів за рахунок встановлення зважених тарифів, що врахують особливості формування попиту та пропозиції на продукцію, рівень економічної концентрації на ринку тощо.

Крім того, важливими інструментами гармонізації фінансового механізму можуть стати розвинуте державно-приватне партнерство, забезпечення прозорості системи фінансування, наближення законодавства та нормативно-правових аспектів функціонування підприємницького сектору до положень та директив європейської спільноти, гармонізація митних процедур та ін.

Отже, фінансово-економічні інтереси та потреба у їх постійній гармонізації вимагають формування ефективного фінансового механізму, що базується на врахуванні дії фінансових важелів і здійснює потужний вплив на кінцеві показники діяльності всіх учасників, зокрема підприємств як головної ланки ринкового середовища. Такий вплив проявляється в формуванні збалансованої системи показників діяльності.

Система показників діяльності підприємства представляє собою сукупність параметрів, тісно пов'язаних між собою та таких, що дають цілісне уявлення про підприємство – характеризують продукцію підприємства (за обсягами та якістю), а також фінансово-економічні «наслідки» виробництва та реалізації такої продукції (доходи, витрати, прибуток, рентабельність тощо). Саме ці показники формують засади ефективного функціонування підприємства, становлять основу для оцінки ефективності функціонування, а їх динаміка свідчать про доцільність проведення виробничо-економічної політики, відповідність підприємницької діяльності вимогам ринкового середовища, зваженість та гнучкість прийняття управлінських рішень.

Розглянемо особливості впливу основних фінансових важелів на показники діяльності підприємства.

Прибуток становить системну економічну категорію, що одночасно уособлює в собі як основне фінансове джерело розвитку, так і мірило ефективності функціонування підприємства (ризик, підприємницький талант, визначення ринкової ніші та ін.). Прибуток виступає основою формування податків, тим самим впливаючи на формування бюджетних ресурсів. Раціональний розподіл і використання прибутку характеризують фінансову політику підприємства, закладають підґрунтя для реалізації виробничих цілей його розвитку та соціальної політики, спрямованої на стимулювання підвищення ефективності функціонування підприємства.

Податкова політика виступає вагомим фінансовим важелем та регулятором розвитку чисельних економічних процесів як в суспільстві, так і безпосередньо на підприємстві. Поряд з фіскальною орієнтацією податкової системи має проявлятися і

стимулююча функція податкової політики, що забезпечується її трансформацією у відповідності до світового досвіду та реалій сьогодення національної економіки, зокрема, реалізацією пільгового механізму при впровадженні інвестиційних проєктів, стимулюванням інноваційної діяльності підприємств шляхом диференціювання ставок податків, стимулюванням розвитку державно-приватного партнерства тощо.

Амортизаційна політика формує засади розрахунку собівартості продукції, впливає на ціноутворення підприємства, його доходи, і як наслідок, фінансовий стан. Амортизаційна політика може виступати й антикризовим інструментом регулювання економіки, впливати на зниження податкового тиску, активізацію інвестиційної діяльності. Серед основних напрямів удосконалення амортизаційної політики виділяються посилення ролі амортизації у відтворювальних процесах на підприємстві, цільове використання фондів, обґрунтування альтернативних методів амортизаційних відрахувань.

Облікова політика як система принципів, форм, методів, процедур, нормативних вимог з організації бухгалтерського обліку, складання та подання звітності підприємств, містить інформацію про рух грошових коштів, фінансовий стан та інші показники діяльності представляє собою важливий інструмент управління доходами, витратами і фінансовими результатами діяльності підприємств, а отже вимагає більшої уваги зі сторони керівництва, зокрема, в частині організації управлінського обліку.

Система соціального страхування (в частині соціальних відрахувань) чинить істотний вплив на результати діяльності підприємства. Одночасно дана сфера потребує продовження реформування в частині обґрунтованості розподілу страхового навантаження на учасників соціального страхування – державу, роботодавця і працівника, забезпечення узгодженості економічного та соціального розвитку підприємства, розвитку системи соціального партнерства, впровадження обов'язкового медичного страхування, активного сприяння у сфері зайнятості.

Ціноутворення є важливим важелем фінансового механізму підприємства, зокрема, в частині гармонізації економічних інтересів учасників ринку, стимулом їх зацікавленості в організації ефективної співпраці та максимально сприятливих кінцевих фінансових результатах. Виважений ринково орієнтований підхід в ціноутворенні сприяє забезпеченню поступового виокремлення фінансових засобів для стратегічного розвитку підприємства, адаптації підприємства до умов мінливого зовнішнього середовища, а також формуванню «здорової» конкуренції у відповідних ринкових сегментах.

Враховуючи вплив основних фінансових важелів можна охарактеризувати основні напрями вдосконалення фінансового механізму. Останні базуються на удосконаленні форм і методів організації фінансово-економічної діяльності, налагодженні ефективних внутрішніх та зовнішніх фінансових взаємовідносин підприємства з постачальниками ресурсів, клієнтурою, іншими учасниками ринкового середовища. В сучасних нестабільних економічних умовах розвиток фінансових відносин відбувається при залученні кредитних ресурсів та знаходженні інших джерел фінансування, їх диверсифікації, впровадженні системи бюджетування, удосконаленні автоматизованої системи контролю за рухом коштів та виконанні оперативного плану надходження коштів, їх раціонального використання тощо.

Водночас важливим є формування і стратегічних задач розвитку фінансово-економічної діяльності підприємств, що базуються на проведенні фінансової діагностики, врахуванні загроз фінансовій безпеці підприємства, протиріч розвитку та

доцільних напрямів їх подолання, обґрунтування програми і комплексу заходів з підвищення фінансової безпеки, удосконаленні методів і форм досягнення стратегічної мети, обліково-фінансової та амортизаційної політики, впровадження фінансового контролінгу та гнучкого ціноутворення, оцінці ходу виконання фінансової стратегії і внесення коректив у відповідності до змін зовнішнього середовища.

Висновки та пропозиції. Економічна категорія фінансових важелів становить значний інтерес як в теоретичному, так і в практичному зрізі. Діагностика системи фінансових важелів, що полягає в аналізі, оцінці та прогнозуванні їх впливу на результати діяльності підприємства має стати основою управління виробничою та фінансово-економічною діяльністю суб'єктів підприємництва, а динаміка показників що їх характеризують – предметом фінансового моніторингу та базою для реалізації концепції стратегічного фінансового планування підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баканов М.И.* Теория экономического анализа / М.И. Баканов, М.В. Мельник, А.Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 536 с.
 2. *Бланк И.А.* Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Эльга, 2009. – 778 с.
 3. *Богомолова Н.И.* Організаційно-економічні основи прискорення залізничних перевезень : Монографія / Н.И. Богомолова. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. – 240 с.
 4. *Вусятицька М.П.* Сутність та класифікація фінансових важелів впливу на соціально-економічний розвиток країни / М.П. Вусятицька // http://www.rusnauka.com/21_NTP_2011/Economics/3_90728.doc.htm
 5. *Галушко О.С.* Фінансові важелі реалізації принципу соціальної відповідальності бізнесу в гірничо-металургійній промисловості / О.С. Галушко // Економіка промисловості, 2013. – № 3. – С. 197-204.
 6. *Елецких С.Я.* Дослідження сутності і складових фінансового механізму стійкого розвитку промислового підприємства / С.Я. Елецких // Экономика промышленности. – 2013. – № 3. – С. 105-112.
 7. *Комарова І.В.* Фінансові важелі державного регулювання фінансового сектору / І.В. Комарова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу, 2013. – № 1. – С. 80-84.
 8. *Костырко Л.А.* Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия: [монография] / Л.А. Костырко. – 2-ге вид-ня, перероб. і доповн. – Х. : Фактор, 2008. – 336с.
 9. *Неговська Ю.М.* Фінансові важелі формування інноваційно-інтелектуального потенціалу суспільства / Ю.М. Неговська // Економічний часопис – XXI, 2013. – №5-6(1). – С. 30-34.
 10. *Серік Ю.В.* Основні важелі управління фінансовою діяльністю підприємств / Ю.В. Серік // Економіка і управління, 2011 – №2. – С. 119-123.
 11. *Сунцова О.О.* Фінансові важелі макроекономічного регулювання розвитку національного господарства / О.О. Сунцова // Актуальні проблеми економіки, 2012. – №7. – С. 94-103.
 12. *Чернодубова Е.В.* Інструменти адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств / Е.В. Чернодубова // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції, 2013. – №3. – С. 44-49.
 13. *Фінансова* енциклопедія / О.П. Орлюк, Л.К. Воронова, І.Б. Завіруха та ін.; за заг. ред. О.П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.
 14. *Шеремет А.Д.* Методика фінансового аналізу діяльності комерційних організацій / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – М. : Инфра-М, 2008. – 208 с.
-